

tetam za praktično aplikacijo teoretične znanosti. Modroslovna fakulteta naj podaja teorijo kot tako v zaokrožen svetovni nazor. Ona naj spaja druge fakultete v celoto, podajajoč jim teoretični temelj za njih praktične stroke. Zato bi se vse teoretične vede drugih fakultet prenesle na modroslovno, ki bi jo moral obiskovati nekoliko let vsak vseučilišnik, da si osvoji za svojo praktično stroko potrebne teoretične znanosti. Poleg te čisto teoretične modroslovne fakultete, naj se ustanove razne praktične fakultete, ki bi pripravljale za praktične poklice za pravnike, zdravnike, učitelje. Nas zanjima tu fakulteta za učitelje.

Fakulteto, ki vzgaja srednješolske učitelje, imenujemo sedaj modroslovno. Ta izraz ni primeren, kakor je razvidno iz bistva modroslovja ali filozofije. Ta fakulteta bi se morala imenovati šolska ali učiteljska, ker bi bil njen namen vzgajati učiteljski naraščaj srednjih šol.

Dosedanji učni načrt modroslovne fakultete ima to veliko napako, da ni sistematičen. Predavanja so glavno teoretiškega pomena brez ozira na to, da morajo pripravljati tudi že za učiteljski stan. Posledica tega je, da akademik ne ve, česa naj bi se pravzaprav lotil. Zato poslušajmo morebiti vsa mogoča predavanja brez zveze in brez ozira na izpit usposobljenosti. Popolna akademska svoboda in pestrost velikomestnega življenja, ki se tako kričeče razločujeta od srednješolske discipline, izvajljata dijaka, da pozablja na svojo nalogo, da ne zna rabiti svobode, ker ni bil tega vajen, marveč da jo zlorablja v svojo škodo. Tako izgublja marsikdo leto za letom. Ko dobi absolutorij, tedaj se morebiti še-le spomni, čemu je šel pravzaprav na visoko šolo. V naglici se začne učiti za izpit. Čeprav prebije izkušnjo — tudi tu igra slučaj veliko ulogo — vendar to ne more biti solidno znanje, ki si ga je vtepel v glavo v zadnjem trenutku. In kaj še-le oni, ki je bil zaradi gmotnih razmer prisiljen, da je takoj po absolutoriju šel službovat brez izpita! Koliko zatajvanja je tu treba, koliko odločne volje in napora, da se tak človek ne izgubi v valovih socialnega življenja! Pri tem pa delodajalec država ravna s njim bolj kruto in bolj izkoriščevalno nego delodajalec zasebnik. Vse to dvojno naporno delo, ki ga opravlja, ker so ga gospodarske razmere prisilile k temu, ne velja pri državi nič: ta leta brez izpita so zanj izgubljena, ker se mu ne štejejo pri stalnem nameščenju med službena leta...

A tudi za one, ki na visoki šoli ne zane-marjajo svojih dolžnosti vkljub vsem zapeljivosti tega sveta, je državni izpit po dovršenem četrtem letu veliko breme. Opozarjam na množino snovi, ki jo je treba predelati in si jo osvojiti. Vse to naenkrat! To ni možno brez razburjenja, ki postaja dostikrat nevarno za naše duševno in telesno stanje.

Iz vsega tega sledi, da bi bilo treba urediti učni načrt za srednješolske učitelje sistematično, smotreno in uvesti izkušnje na koncu vsakega letnika, kakor se to godi že sedaj pri juristih in medicinih. S tem bi se omejevala dijaška lahkomišljenost in se pridobivalo solidno znanje. Poleg tega naj že srednja šola s pametno vzgojo navaja mlade ljudi na svobodno življenje, da jim bo svoboda vir radosti, a ne vir nesreče in prokletstva, telesne in duševne pogube. Srednja šola naj tvori prehod na visoko šolo, ki bodi le njeno nadaljevanje in izpopolnjevanje.

Modroslovna fakulteta bi podajala kandidatoma učiteljskega stanu teoretično izobrazbo v tistih predmetih, ki bi jih obsegala enotna srednja šola. Praktično svojo usposobljenost in izvežbanost pa bi si pridobivali na takoiimenovani šolski ali učiteljski fakulteti, ki bi imela namen, da bi praktično uvajala in vzgajala za učiteljski stan. Glavna njena naloga bi bila torej pedagogika. Doselej se pri srednješolskem učitelju pedagogika, ki naj bi bila njegovo življensko opravilo, skoro čisto zanemarljiva. Tista kolokvija iz filozofije in pedagogike sta pesek v oči. Zato je treba, da se osnuje praktična, strokovna fakulteta, ki naj pripravlja za učiteljski stan. To bi bila ravno šolska fakulteta.

Ali je pa mogoče, da si osvojimo tisto teoretično znanje, ki ga zahteva enotna srednja šola z uvedbo razrednih učiteljev?

To je mogoče samo v tem slučaju, ako prenesemo težišče izobrazbe in pouka na pri-rodoslovne vede. To je pa dandanes tudi nujno in zato se glasi zahteva: Namesto jezikovno-oblikoslovne izobrazbe naj stopa v ospredje prirodoslovno-stvarna izomika! To je punctum saliens, to je ključ, s katerim je mo-

goče odpreti vrata enotne srednje šole v na-značenem smislu. Drugače ne!

Bilo bi odveč govoriti o pomenu prirodoslovnih ved za moderno življenje, njih veljavo in važnost postaja čim dalje bolj znana in priznana. Spoznavanje prirode in vzporedno s tem spoznavanje človeške družbe, to bi morala biti prva umska naloga šolstva, ker v tem tiči vsa izobrazba. Pri vsakem predmetu naletimo na naravne pojave, ki bi jih moral učitelj razlagati. Kako naj to dela, če sam ne ve veliko o tem! Tudi najzagrizenejši klasični jezikoslovec mora priznati, da nudi i pouk jezikoslovja mnogo prilike, kjer bi bilo treba govoriti o prirodoslovju. Poleg tega pa temelje tudi vede, ki nas poučujejo o človeški družbi, na prirodoslovnih znanostih. In dalje: Kdo drugi je poklican, da poučuje filozofijo, n. pr. empirično psihologijo, nego ravno prirodoslovno izobražen učitelj? Pravzaprav ima edino prirodoslovec pravo znanstveno podlago za filozofične stroke. Brez anatomije in fiziologije ni filozofičnega študija! Po dosedanjem učnem načrtu se nahaja filozofija v zvezi z grščino kot glavnim in z latinščino kot postranskim predmetom ali pa z matematiko kot glavnim in s fiziko kot postranskim predmetom. Iz tega vidimo, kako postavlja ta učni načrt celo filozofijo na noge. Zato je pa tudi dandanes pouk logike in psihologije izvečine samo igranje s pojmi in potrata časa.

Prirodoslovno izobražen učitelj je pred-pogoj, ako naj en sam razredni učitelj uči vse predmete enotne srednje šole, ker edino on je zmožen, da obvlada to d-elo. S prirodoslovnimi vedami je v zvezi filozofija, nauk o človeški družbi podaja zgodovinski pouk, ki se na temelju sociologije dotika prirodoslovnih znanosti, preostajajo še moderni jeziki ter matematika z geometrijo, in učni načrt enotne srednje šole je dovršen. Pomislimo na to okolnost, da zahteva že sedanjí učni načrt od prirodoslovca v primeri z drugimi strokovnjaki jako veliko: zoologijo, botaniko, geologijo z mineralogijo, matematiko in fiziko s kemijo za nižje razrede, ter učna jezika slovenščino in nemščino.

Utegnil bi kdo ugovarjati, da bi se na ta način gojilo šarlatanstvo, ker bi razredni učitelj nikjer ne bil pravzaprav doma. To se nam le dozdeva na prvi hip. Dandanes je strokovnjaštvo tako specializirano, da si moremo v svoji lastni stroki le pri posameznih partijah osvojiti res izredno znanje. Učitelj-prirodoslovec n. pr. mora po današnjem učnem načrtu vsaj v enem delu prirodoslovja (v rudništvu, rastlinstvu ali živalstvu) pokazati posebno, odlično znanje. Iz tega sledi, da že današnji učni načrt uvideva in priznava, kako se takozvano strokovno znanje vedno bolj specializira. Enako je tudi pri drugih predmetih. Zato je čisto gotovo, da bi si vsak razredni učitelj osvojil v eni ali v drugi stroki posebno znanje sorazmerno s svojimi zmožnostmi in znanstvenim zanimanjem, ne da bi mu bili pri tem vsi drugi predmeti terra incognita.

Ako se uveljavi sistem razrednih učiteljev s prirodoslovno-stvarno izobrazbo v ospredju, potem je gotovo, da bi se tega učenja lotili zmožnejši ljudje, ki bi se odločili za učiteljski stan iz veselja in notranjega nagona, zakaj vsak ne bi bil za to. S tem bi pa le pridobila pouk in vzgoja. Morebiti bi bilo treba pet let za visoko šolo, da bi dijak z izpitom dovršil svoje študije. Ali bi bila to kakšna škoda? Nasprotno, dobiček. Pridobil bi si solidno znanje in z izkušnjo zapuščal visoko šolo. Dosedanji način nastavljanja brez izpita je zlo, ki ga je treba odstraniti. Bele vrane so dandanes tisti modroslovci, ki prej nego v enem letu po absolutoriju napravijo izpit usposobljenosti. Velika večina rabi vsaj eno leto, navadno pa še več.

Če upoštevamo, da bi enotna srednja šola pripravljala za visokošolske študije bolj smotreno nego sedaj, da bi se odločal za učiteljski stan boljši material in da bi bil visokošolski pouk s prirodoslovnimi vedami v ospredju urejen sistematično z vsakoletnimi izkušnjami: potem, mislim, je dokazana možnost, da si osvojimo teoretično znanje enotne srednje šole z uredbo razrednih učiteljev.

Dočim bi bila torej modroslovna fakulteta čisto teoretični zavod, bi podajala šolska fakulteta praktična navodila, kaj in kako se naj poučuje. Tu bi se morale vršiti praktične vaje in nastopi, ki bi usposobljali za učiteljski stan. Glavni predmet te fakultete bi bila pedagogika z vsemi svojimi pomožnimi vedami. Tu bi bil govor o načelih vzgoje ali o filozofiji

ter o metodiki in o didaktiki poučevanja obče in posameznih učnih predmetov posebej. Ob-ravnavati bi se morala zlasti šolska higiena in vprašanja šolske organizacije, šolske zakonodaje in uprave.

To bi obsegala šolska fakulteta. Posebno omenjam pouk o higieni, čigar važnost se že uvideva, ker vse zdravstvene odredbe ostanejo na papirju, ako nima učitelj, duša šole, smisla in potrebne izobrazbe za to. In vendar sta uspešna vzgoja in pouk odvisna od tega, ako pozna učitelj telesni in duševni razvoj človeka. Poznavanje temeljev fiziologije in psihologije je nujno, ako naj vzgajamo mladino za življenje in ako naj pravično sodimo učne uspehe učen-cev, da ne ubijamo v njih individualnosti, marveč jo gojimo z ozirom na koristi splošnosti. Upoštevajoč razliko v nadarjenosti in sposobnosti za posamezne predmete je treba uveljavljati kompenzacijo in presojsati po celotnem vtisku, o čemer smo že razpravljali pri vprašanju o klasifikaciji. Individualizacija pri vzgoji in pouku je pa zahteva, ki je nemogoča brez poznavanja fiziološkega razvoja človeka. In naloga visoke šole je, da podaja kandidatu za učiteljski stan to prepotrebno znanje.

Ta šolska fakulteta bi izobraževala in vzgajala srednješolske učitelje. Kaj pa je z ljudsko-meščanskimi učitelji? Zanje zahtevamo tudi višjo, akademično izobrazbo. Da bi i oni pohajali vseučilišče, to bi bilo mogoče le v tem slučaju, če bi imeli mnogo visokih šol, ker drugače bi bil tak naval, da bi bil vsak pouk popolnoma onemogočen. Na to pa skoro ni misliti, da bi se vseučilišča tako pomnožila, saj mi Slovenci nimamo niti enega. Ljudsko-meščanskim učiteljem se omogoči akademična izobrazba, ako se dosedanje učiteljske pripravnice izpremene v učiteljske akademije — ali kakor bi se jih že imenovalo — z visokošolskim značajem.

Po dovršeni enotni srednji šoli, bi vstopili kandidati za ljudsko-meščanske učitelje v učiteljske akademije, kjer bi študirali recimo dve leti. Učni načrt učiteljskih akademij bi bil podoben onemu šolske fakultete, seveda pri-krojen za ljudsko-meščansko šolo. Zato bi moral obsegati poleg navedenih strok tudi pouk o pravnem in ustavnem življenju ter narodnem gospodarstvu, dalje risanje, telovadbo z igrami, petje in glasbo. Pouk bi bil teoretičen in praktičen, urejen sistematično. Ako bi se kdo izmed zmožnejših absolventov hotel pridobiti usposobljenost za srednješolskega učitelja, bi mu ne bilo treba drugega nego pohajati še vseučilišče, da si izpopolni svoje znanje, pri čemer bi moral glavno pričeti s teorijo in bi se mu tako študij okrajšal za par let, ker bi si pedagoško, praktično znanje osvojil izvečine že na učiteljski akademiji. Zlasti za srednješolskega učitelja risanja, telovadbe z igrami, petja in glasbe bi se prav lahko usposobil, prebivši iz teh predmetov dodatni izpit, določen za srednjo šolo. Nadar-jenejši pa bi se mogli celo povspeti za učitelja na učiteljskih akademijah in šolskih fakultetah. Tako bi se omogočevalo, da bi zmožen človek dospel na najvišjo stopnjo.

Ves ustroj učiteljskih akademij bi bil visokošolski. Učiteljstvo bi bilo akademično izobrazeno in si samo izbiralo vsakoletno svojega voditelja ali rektorja.

Premlačni smo.

„Domovina“ je prinesla v svoji 16. številki zanimiv uvodnik, kako delajo razne šolske oblasti tudi uradno reklamo za nemške tvrdke. Članek je naperjen proti c. kr. dež. šol. svetu v Gradcu, oziroma dež. šol. nadzorniku Končniku, ki priporoča v izdaji šolskih postav pod črto razne nemške tvrdke v Gradcu za razne šolske tiskovine, kakor tudi proti založ-nikoma te izdaje, Lenschnerju in Lubenskemu, ki nista hotela izvrševati slovenskih naročil. Iz tega članka pa je razvidno, še marsikaj drugega, kar je važno in obenem značilno tudi za slovensko učiteljstvo, v prvi vrsti seveda na Štajerskem, pa tudi po drugih kronovinah.

Menda nima nobeden stan tako malo narodnih izdajec kakor ravno učiteljski. Najbrže bi lahko prešteli vse take propalce med slovenskim učiteljstvom na prstih obeh rok. In kako zna učiteljstvo samo obračunati s poturicami, to je pokazalo zadnji čas Vransko učiteljsko društvo, ki je javno pozvalo nekega svojega člana, da naj izstopi iz društva, ker je volil v celjski okrajni zastop z Nemci.

Vkljub temu pa, da smo v resnici narodni, ne samo na jeziku, ampak tudi v sre-

vkljub temu se vendar večkrat pregrešimo v stvareh, ki so videti same na sebi malenkostne na prvi pogled, ki so pa vendar velikega narodnega pomena zlasti pri tako majhnem in tako stiskanem narodu kakršen je naš, kjer bi moral biti vsak posameznik močan steber in nosilec narodnostne ideje. Temu pa nismo krivi v prvi vrsti mi sami, temveč to je za-krivil oni faktor, ki nas je pripravljajal za naš sedanji poklic, to je učiteljskišče, kjer smo se izobraževali skoro popolnoma nemško za slovenske šole. Ali je potem čuda, da mnogi lažje debatirajo in razpravljajo, recimo o pedagoških vprašanjih v nemščini nego v slovenščini?! Če pa še govore slovensko o takih stvareh, pa morajo dostikrat rabiti nemške strokovne izraze, ker ne poznajo slovenskih, če si jih niso pridobili sami v svoji nadaljni izobrazbi, zakaj. Šola jim jih ni dala, četudi je bila dolžna, da jim jih da.

Zadnja leta se ravno na Štajerskem živahno gibljejo razne korporacije za pravice slovenskega jezika. V tem oziru imajo zlasti občine in krajni šolski sveti veliko moč. In kjerkoli se drže stanovitno načela za slovensko uradovanje, povsod proderejo vkljub raznim oviram. Seveda pa ne pomaga nič, če se sklene samo slovensko uradovati ter reševati samo slovenske dopise, potem se rešujejo pa tudi nemške vloge, kakor se godi marsikje. Tudi učiteljstvo lahko mnogo stori v tem oziru, za kar imamo mnogo dokazov. Saj je ravno učitelj dostikrat tisti, ki ima največ opraviti s pisarijami pri občinah, pri krajnih šolskih svetih in tudi njega zadene v mnogih slučajih dobra polovica krivde, če dotična korporacija ne uraduje samo slovensko.

Temu je kriva naša narodna mlačnost in pa še največkrat neka popolnoma neutemeljena bojazen, češ s tem bi se zameril svojim višjim oblastim. Kdor stori svojo dolžnost vestno v šoli, temu se ni potreba bati ni Petra ni Pavla. Kaj pa ti more kakšna oblast, če si izpolnil docela svojo dolžnost? Prav nič! In pa v takih slučajih nisi ti odgovoren, ampak korporacija, katere sklepe ti vrši! Če si ti indirektno povzročil dotični sklep, nič ne de. Vsaj ljudje vedo, kaj delajo in kaj podpisujejo.

Učitelj voditelj gotovo ne more zahtevati slovenskih dopisov. Pač pa lahko tudi slovensko rešuje vse dopise ter sam dopisuje tudi višjim oblastim slovensko. Te pravice mu ne more vzeti nobena oblast! In če se te pravice poslužujemo v polni meri, nam se ni potreba bati nikakih sitnosti in šikan od nikogar, ker bodo tudi dotične oblasti vedele, da imajo opraviti s celim možem, ne pa s polovičarjem in mlač-nežem.

Ravno nasprotno: pridobili si bomo tudi navzgor veljavo! Tudi za to je mnogo zgledov. Jaz vsaj ne umem, čemu bi se uradovale okraj-nemu ali pa deželnemu šolskemu svetu na ljubo nemško. Kaj pa oni store nam na ljubo?

Marsikdo ima opraviti bodisi uradno ali pa zasebno z nemškimi tvrdkami. In koliko se jih poslužuje v takem slučaju slovenskega jezika? Ali bi bilo mogoče, da bi ne izvrševala Lenschner in Lubensky v Gradcu slovenskih naročil z izgovorom, da ne razumeta slovenščine, če bi večina slovenskih krajnih šolskih svetov naročala v slovenščini? To da misliti marsikaj! Če se na Dunaju razume in izvrši slovensko naročilo in še celo v nemškem rajhu, zakaj bi se ne v Gradcu? Čemu bi bili ravno mi Slovenci napram Nemcem tako takti? Sploh pa tega ne zahteva noben „buon ton“, ampak je za nas poniževalno in sramotno, ker si potem lahko Nemci mislijo, da smo mi manj vreden narod.

Zato je zadnji čas, da vržemo s sebeta hlapčevski znak uslužnosti ter nastopamo povsod in vedno kot sinovi in hčere naroda, ki se zaveda svojih pravic, četudi je majhen in uboren, ki pa hoče živeti in se širiti, če je komu ljubo ali pa ne!

Zborovanje tirolskega učiteljstva v Sterzingu.

(Dalje)

In kaj pravi učiteljstvo drugih dežel, ki je prvič boljše plačano in ki služi dru-gič v deželah, kjer so življenske potrebe ce-